

(תרע"ד – תרע"ט) כאשר רבואות רבואות מבני ישראל שרתו בצבאות הנכרים והרבה מתוכם, למאות ולאלפים, נהרגו בחזיתות האש. בפתיחת „קונטרס עגונות“ שהדפיס שנים אחדות אחרי המלחמה (קלוז'ש תרפ"ג) מקדים רבי חיים מרדכי ומדגיש שהספר נתחבר לרגלי מלחמת העולם „אשר כמוה לא נהיתה שנות אלפים, ונשארו בנות ישראל למאות גם לאלפים בכבלי העיגון אשר אי אפשר להתירן אך ע"י עדות מבעלי מלחמה (חיילים) – – – ואמרתי בעניי לשום עין בזה איך להורות הלכה למעשה“. בסיום אותו קונטרס נאמר: „ידעתי גם ידעתי כי בכל מה שכתבתי יש לפלפל טובא, אולם כתבתי זאת התשובה בעת אשר סערת המלחמה קמה לדממה, וכיתרוני שאלות רבות בדבר תקנת בנות ישראל שנשארו עגונות, אשר אך לפניו ית"ש גלוי וידוע איך כתבתי בדמי לבי, בהשתתפות בכללות צער העולם, ואך אל בירור הלכה שמתי עיני ולבי, שלא ישבו בנות ישראל עגונות כאלמנות חיות“.

הקונטרס מכיל ס"ח סימנים (כמספר חיי"ם) ומקיף את כל צדדי הבעיה מן הבחינה ההלכתית והמעשית. בסימן האחרון סיכם את הבירור במסקנות שהעלה וחידש כדלהלן: (א) אף שמוסכם מגדולי הפוסקים לקבל אישור הערכאות על פטירת הבעל, הנה בגלל אי־משטר בימי מהומה, טוב שהדיין יהיה מתון וידייק היטב – ולא יתיר העגונה לפני חלוף שנה מסיום המלחמה; ויחקור אולי החייל נמצא ברוסיה, אשר עדיין עת מלחמה שמה: (ב) בית־דין בתר ב"ד לא דייקי – אם יש גביית עדות מב"ד אחר אין לפקפק בכשרותו; (ג) עדי ישראל, אף שבחזית עשו מה שעשו – אפילו ברצון – אם בשובם הביתה חזרו למוטב כשרים להעיד; (ד) בלית ברירה יש להתיר קבלת עדות אף מיהודים בעלי מלחמה „גם אם בביתם כאשר הם בעו"ה“ (חילונים) ולאיים עליהם בעת קבלת עדות, ולהזהירם שיהרהרו בתשובה, והכל בצרוף שאר אומדנות מוכחות שיש בפייהם דבר אמת.

בעת ההיא פנה אליו מגאליציה רבי מאיר ארק, שהיה אחד־מיוחד מגדולי הגאונים והפוסקים בדור ההוא, שיואיל לברר דינה של בתו העגונה גיטל ולחפש היתר בעדה. הבת היתה נשואה לר' ברוך רייך, יהודי ירא ושלם, שנסע מוינה לבודפשט בשנת תר"פ, לרגלי מסחריו, אך לא שב לביתו ונעלמו עקבותיו. לימים נפוצה שמועה שנהרג על אם הדרך בידי

חיילים אוסטריים שהתעללו בו ולא נודע היכן קברוהו. האיש שהעיד על המאורע היה סוכן משטרה בשם פראנץ משה, יהודי מומר. שכל יודעיו חשבוהו לגוי מבטן ומלידה אך הוא טען שהתנצר ביחד עם אביו בילדותו. התעוררה, איפוא, השאלה אם עדותו כשרה בכדי להתיר את העגונה. שנשארה בודדה עם שלוש בנות קטנות וביקשה להינשא שנית. וכותב רבי מאיר ארק אל הרב דנייאמץ: „אני לא אוכל להתערב בזה להביע דעתי, כי נוגע אני, וגם מגודל הצער כבד עלי לשום עיני בזה, ולאשר כת"ר נתעורר בתקנת עגונות – אבקשו שיואיל לשים עיניו על כל הענין וכאשר ימצא היתר יואיל בטובו להשיב ע"ד העגונה מ' גיטל רייך בת וכו' דרך פסק הלכה – – –”.

אחרי שרבי חיים מרדכי בירר באריכות את פרטי השאלה ומצא דרך להתירה, ביקש שיצטרף אליו להתיר רבי בצלאל זאב שאפראן גאב"ד באקוי, מגדולי רומניה, ונוסף לכך היתנה שיסכים אחד מגדולי התורה המתגוררים בעיר וינה, מקום מגורי האשה העגונה. העביר, איפוא, האב רבי מאיר ארק את תשובת רבי חיים מרדכי אל רבי אברהם מנחם שטינברג (גאב"ד ברודי) מגולי וינה שיעיין בה והסכים להתירו. גם רבי שמואל אנגל, גאב"ד רדומישל, שהתגורר בימים ההם בעיר קאשוי, עיין בתשובתו וסמך את ידיו על ההיתר (השוה: שו"ת מהר"ש ענגל ח"ג סימן י"א בסופו).

עיכוב מן השמים

ומעשה פלא שאירע בקהילתו נייאמץ באשתו העגונה של החייל היהודי אברהם מושקוביץ ע"ה. הלה גויס לצבא באמצע ימי המלחמה והשאיר בביתו אשה וילד קטן. במשך ימים רבים שמר על קשר מכתבים מן החזית עם משפחתו, אך באופן פתאומי נפסק הקשר ולא קיבלו ממנו שום אות חיים, יום רדף יום והחרדה לשלומו התגברה: כבר נדמו רעמי המלחמה, מרבית המגויסים כבר שבו לביתם, בדואר הצבאי הגיעו חפציו האישיים של אברהם מושקוביץ, עד כי לאחר חקירה ודרישה נטו בני המשפחה להאמין שניספה בקרבות. ילדו הפעוט התחיל להגיד אחריו „קדיש“. אלמנתו הצעירה התאבלה עליו בלב נשבר ויגונה היה כבד מנשוא. והנה דיברו על לבה ידידים וקרובים שתינשא לאיש שנית ותשקם

[סה]

[טו]

את ביתה. הלכה האשה אל הרב דמתא, רבי חיים מרדכי, לבקש היתר נשואין. סיפרה באזניו על אסונה, הזכירה כל פרטי פרטים שהיו ידועים לה, אך הרב שהיה טרוד אותה שעה בענין אחר ביקש ממנה להיכנס בהזדמנות אחרת. כשבאה כעבור זמן שנית חזר ודחה אותה באמתלא כלשהי כיון שניסתה מזלה אצלו עוד פעמים אחדות, ובכל פעם השיב לה תירוץ אחר מדרע אינו יכול להזדקק עכשיו לחפש לה היתר, הרגישה כי משתמט ממנה במתכוון ולא ידעה את סיבת הדבר. באו אל הרב כמה דודים שלה, שהיו מחשובי הקהל בעיר יאסי, בנסיון ללחוץ עליו שיסכים לכתוב לה היתר עגונה, ולא תיאלץ לחפש ישע אצל רבנים אחרים. „סרובו של מר^י טענו „עלול להתפרש כסירכא על ההיתר ולא בנקל תמצא את זיווגה“.

לשמע דברים הללו נעתר להם והודיע שיטפל בענינה. ואכן גבה הרב עדויות, הקר ודרש כנהוג, אף הגיע למסקנה הרצויה – כביכול – עד שקבע תאריך מסוים לכתובת ההיתר. ביום המיועד התייצבו כל בני המשפחה ובאו לבית דינו. בקוצר רוח אם כי ביראת הכבוד, המתינו שיכתוב הפסק. והנה נוטל הרב את הקולמוס בידו ומתחיל לכתוב. אך כשעוד לא הספיק לכתוב שורות אחדות, נשבר קולמוסו ולא יכול היה להמשיך. ביקש מאת הנוכחים, אולי ישאיל לו משהו את עטו. אך אף אחד מהם לא היה עט ברשותו ונאלצו לדחות הכתיבה למועד אחר. בפעם השנית באו כולם מצויידים בעטים שלא יתרחש עיכוב דומה. והנה הרב כותב בפרוטרוט ובארוכה את נימוקי היתרו עד גמירא. הנה כבר התקרב לסיום הפסק, ולא נדרש כי אם להוסיף את חתימת שמו – אך לפתע כשהגביה ידו נתקלה בצורה בלתי-מובנת בקסת הדיו שעמדה בצד, ושנשפכה על-גבי הגליון הכתוב והכתימה אותו. באותו רגע תפס הרב את ההיתר הכתוב בכתב-ידו וקרע אותו לגזרים בהכריזו: „לא אתן יותר במקרה הנוכחי שום היתר!“

האנשים בראותם בעליל כי מן השמים מעכבים בעדו, לא ההינו לדבר עם הרב באותו נושא אף מלה נוספת. כעבור חודשים מספר „בא הרוג ברגליו“ לנייאמץ. האברך, בריא ושלם, סיפר כי במהלך המלחמה נפל בשבי האויב ומאז נבצר הימנו לחלוטין להתקשר עם הבית. רק עכשיו עם חילופי השבויים מב' הצדדים יצא לחרות ומיהר לשוב הביתה. הופעתו של ר' אברהם מושקוביץ חי וקיים הרעידה את כל האוכלוסיה בנייאמץ

ובסביבה, יהודים ושאינם יהודים, אשר נוכחו לדעת מה גדול הוא רבם ששומרים אותו ממעל שלא ייכשל חס־וחלילה בהוראתו. כשסיפרו על כך לרבי חיים מרדכי נענה ואמר: „הלא ידעתם נאמנה מה מאד נכון לבי תמיד להתמסר לתקנת עגונות. וכמה כבר נתתי את נפשי לחפש היתרים בעדן, אלא הפעם תיכף בבוא האשה אלי לא הרגשתי משיכה בלב להזדקק לענינה, כפי שהייתי רגיל תמיד במקרים מסוג זה. והיה לבי אומר לי לא להתיר אותה להינשא. מטעם זה דחיתי אותה וחזרתי ודחיתי בכל מיני אמתלאות, עד שרבו עלי הפצרות בני משפחתה ולא יכולתי לדחות עוד, אִרְאֵז ריחמו מן השמים והראו לנו במופת שאסור לדחוק את השעה!“

שלא תיכבה גחלת ישראל

כמעשהו בימים שלאחר מלחמת העולם א'. כן הגדיל תושיה בימים שלאחר מלחמת העולם ב', כשיצא להתיר מכבלי־עיגון את הגברים שנשותיהם נלקחו למחנה המות „אושביץ“ אך אין עדות ברורה שהושמדו, לבל יילכדו בחרם שגזר רבינו גרשום על הנושא אשה על אשתו. הוא נדרש לברר הלכה זו מטעם „בית דין מיוחד לתקנת עגונות“ שהוקם אז, ביזמתו, בעיר בודפסט מסונף ל„לשכה המרכזית של הקהלות האורטודוקסיות בהונגריה“. בעת ההיא התגורר רבי חיים מרדכי ב. בית אגודת ישראל¹ בעיר הבירה בוקרשט, עיר מקלטו אחרי שגלה מנייאמץ בימי הפורענות על־פי גזירת הצורר אנטונסקו ימ"ש. וביחד עם רבי דוד שפרבר גאב"ד בראשוב, ורבי צבי קינסטליכר גאב"ד סבן, התמסר לישע העגונות. הוא כיהן בנשיאות „ועד הרבנים“ שהוקם למטרה זו בעיר אראד. רומניה, וזרז לראשי הקהל בהונגריה להרכיב גם שמה בית־דין לעגונות. עכשיו נשלח אליו אחד מחברי בית הדין, הוא רבי יעקב סגל ליבוביץ, הדיין בעיירה קאפוש, בכדי לשאול מפיו כיצד לנהוג בעגונים.

בפסק־דין שכתב ביום ט"ו מנחם אב תש"ה, בבוקרשט, מציין הרב דנייאמץ שחשב לכנס אספת רבנים גדולה בנדון זה אך לא היה באפשרותו והסתפק בנוכחות „אותו זקן ידי"ג הגאון וירא ה' ר' דוד שפערבער נ"י מבראשאו, ידי"ג הרה"ג וצ' מווישניצא (רבי חיים מאיר) שליט"א, ועוד רבנים גדולים ויראי ה' במספר עשרה – אשר גם שכינה הקדושה עמנו כארז"ל – והסכימו לדעתי העניה דעת תורה בסיעתא

דשמיא". הוא מדגיש שההיתר ניתן רק בתנאי „שיש עדות מפְּשָׁרִים להעיד שהאשה הובלה (בסלקציה) באושביץ לצד השמאלי, להורגה ע"י הגאז ולשריפה" ובתנאי „שיקבלו הבעל והאשה (שעומד לישא עכשיו) בחרם ובנדר ושבועה, ויתחייבו בע"פ ובכתב, שאם תבוא האשה הראשונה לביתה, אשר אז יהיה אסור לישוב עם שתיהן עד שיתפטר עם אחת מהן לקבל גט פטורין ממנו – ובלעדי זה אסור וחלילה לאף אחד לסדר להם קידושין".

1000000

עדי ראייה מספרים שכתב את פסק־הדין בהתרגשות ובבכי גדול, באשר מחד גיסא עמד לפניו חומר האיסור, ומאידך גיסא הצטיירו לעיניו מוראות ההשמדה הנוראה. בשיחה שניהל עם כתב שבועון יהודי (ראה להלן) בעקבות האספה הזאת, ואספה נוספת שזימן בעוד כחודש ימים, הטעים רבי חיים מרדכי את השקפתו כי „אף שאין בכוחנו הדל לפתור בעיות קשות מן הסוג שהעמידו בפנינו התוצאות הטראגיות של השואה, אסור לישוב בחיבוק ידים, ומוטל עלינו לפעול לישע השרידים כמיטב יכולתנו למען לא תכבה גחלת ישראל". הוא הזכיר את הדוגמא המאלפת של הדרך בה הצילה בתיה את משה רבינו מן היאור, כאשר שלחה את ידה למשותו ממרחק רב, וכדברי הז"ל השתרבבה ידה והתארכה אמות הרבה עד שהחזיקה בתיבתו ברגע ששלחה ידה; וידעה בת פרעה בבירור שאין ביכולתה להגיע עד התיבה, אבל מעבר לחישובים עשתה כמיטב יכולתה, אוראז התרחש לה הנס (באותה שיחה ערך השוואה בין האספות הללו וה„קונגרס הרבני הראשון" שהתקיים בקראקא שנת תרס"ג, כמסופר למעלה. כשהוא מייצג בו את רבני רומניה ביחד עם רב"ז שפרן והאדמו"ר רבי ישראל'ניו מבוהוש). כן סיפרו שרידי הנוכחים באספות הנזכרות (בתוכם האדמו"ר מבאבוב רבי שלמה הלברשטאם שליט"א) כי במהלך הדיונים, שאל אותו רב פלוני: „אולי, רבינו, נמצאת האשה אי-שם באפסי ארץ, ומתחננת לרבה של נייאמץ שימתין ויעכב עוד קצת את היתרו?!". אך רבי חיים מרדכי השיב בהתרגשות: „לא, לא, רבינו גרשום בכבודו ובעצמו הוא שנמצא פה לידי ומפציר שלא נתמהמה עוד ונתיר לאנשים העגונים להינשא" ולמשמע דבריו אחזה בכל הנוכחים חרדה ואימה גדולה.

את ה„פסק" הנזכר הפיצו רבני הלשכה האורטודוקסית בין כל רבני

הגרח"מ כותב „היתר עגונה” ביראה וברעדה

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה

מרבצי תורה מעולם החסידות - ז: סורסקי, אהרן (15) } } עמוד מס: 68 הודפס ע"י אוצר החכמה

הונגריה ורומניה. באגרת שכתב רבי חיים מרדכי בחורף תש"ו לרבי אברהם שלמה כץ אב"ד ריסקיבא (בעל „אורחות המשפטים") הוא מציין, שרואה בזה השגחה מיוחדת משמים „כאשר ההיתר לעגונים יצא ממני בס"ד היה ע"י שאלת החכמים שליט"א מפעסט וזכינו להחיות בזה כמה וכמה אלפים ואולי עוד רבבות מישראל" (וראה באגרת רבי יוחנן סופר אב"ד ערלוי אל ביה"ד בבודפעסט מתאריך חשון תש"ו שמאשר קבלת התשובה מהאי „סבא קדישא זקן ההוראה מרן ר' חיים מרדכי ראללער שליט"א... והוא מלא דבר ה' זו הלכה ברורה ומי יבוא אחריו", בתוספת הערה (שצרף לאגרת כשחזר והדפיסה בקובץ „האהל" ירושלים) כי אחרי זמן חזרו והחמירו הבד"צ לעגונות שיקחו העגונים לפני נשואיהם היתר ממאה רבנים כדעת החת"ס) ויש להוסיף באותו ענין, שכך נהג האדמו"ר מבלז רבי אהרן רוקח זצ"ל כשעלה לארץ ישראל ועמד לשאת אשה בזיוו"ש, וההיתר שנערך עבורו ממאה רבנים היה למראה עיני.

בעת ובעונה אחת שאלו חכמי בודפעסט מפיו: האם יש מקום להתיר שישא הבעל אף את אחות אשתו, מאחר שנעלמו עקבותיה באושביץ, וקרוב לודאי שנהרגה? מכיון שנשואין הללו כרוכים באיסור דאורייתא, החמיר בהם ביותר, והשיב שלא יזדקק לשאלה זו עד שתקום כל סערת המלחמה לדממה ויתחדשו אמצעי הדואר והקשרים בין הערים והמדינות. כעבור חדשים אחדים, באמצע חורף תש"ו, חזרו ושלחו אליו מבודפעסט כיצד עליהם לנהוג בדבר נשואין עם אחות אשה. הפעם ערך תשובה מפורטת להתיר, אולם התנה במפורש כי „לעת עתה" אינו יכול להורות בזה הלכה על אחריותו בלבד, אם לא שיצטרפו לדעתו גדולי הרבנים בהונגריה ויעבירו העתק מן התשובה לאספת רבנים בעניני עגונות שעמדה להתכנס אותו פרק בלונדון. רק אחרי שתתקבל חוות-דעתם של משתתפי הכינוס בלונדון „אז ורק אז גם אני עמכם בזאת ההלכה אשר לעניות דעתי הוא אמת לאמיתו" (ראה בשו"ת „בנין צבי" מאת רבי צבי הירש מייזליש אב"ד ברגן-בלזן ח"ב סימן נ"ה).

בצערם של ישראל

בתקופת השואה הנאצית עברו עליו ימים קשים מאד. שתיים מכנותיו, חתנו המופלא רבי לוי שטרנברג אב"ד דומברבני, וכן שלושה מנכדיו

[ע]

[עא]

נטבחו בידי הצוררים ימ"ש על קידוש השם. אף הוא עצמו היה שרוי בסכנה פעמים רבות וניצל בנס. אולם בעיקר דאבה נפשו על צרות כלל ישראל. אפס כדרכו בקודש לא נתפס ליאוש והיה מעודד את המקורבים אליו לצפות בכל רגע לישועת ה' כהרף עין. שעשועיו בתורה מילאו אותו גבורה נפשית לעמוד בפגעי החיים כפתגם השגור בפיו: „ועצת ה' היא ת'ק'ו'ם, אותיות מ'ת'ו'ק', העצה האלקית היא להמתיק מרירות החיים בדברי תורה המתוקים מדבש ונופת צופים“.

מבין השיטין של ביאורו „באר חיים מרדכי“ להגדה של פסח (נדפס לראשונה בשנת תשכ"ט ע"י חתנו רבי אברהם צוויבל משאץ) שכתב בעיצומה של השמדת יהודי אירופה (בשנים תש"ב, תש"ג, תש"ד) ניכר איך היה חי בגופו את יסורי עם ה', ומפליא לראות כיצד מצא את כל המאורעות האיומים שנרמזו מפורש בתורתנו הקדושה: הוא פירש את ההגדה, עתיקת היוםמין, כאילו נאמרה לשעתו ממש, שהרי דברי-תורה נצחיים המה ויפים לכל דור ולכל יום ויום.

צער אינסופי שפוך על סגנונו כשהוא מפרש, למשל, את עצת פרעה „הבה נתחכמה לו“ ועורך השוואה בינו לבין צורר היהודים היטלר ימ"ש שקם לאבד את היהודים והעבידם תחילה בעבודת פרך והטיל עליהם שרי מסים וכדומה; או כשמשתפך בצקון-לחש לקוב"ה שיגאל את שארית עמו „בטרם יחמץ“ ומלמד זכות על אחב"י הנתונים בצרה.

מלבד רמזי השואה מלא החיבור שלל רעיונות נהדרים, משובצים בכתר ההגדה מעשה אמן, תוך שילוב נגלה בנסתר, צירופים וגימטריאות לצד ביאורים על דרך הפשט ודברי התעוררות יוצאים מן הלב.

כי רצו עבדיך את אבניה

ימים רבים נשא רבי חיים מרדכי בלבו שאיפה כמוסה: לחונן עפרות ארץ הצבי. היה אומר, אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח, ומחכה לו בכל יום שיבוא, אבל משתוקק אנכי שאזכה לצאת לקראתו על אדמת-קודש!

בשבועון הרומני-יהודי „רנאשטריא נואסטריא“ (=התחיה שלנו) מתאריך ערב ראש השנה תש"ו, התפרסם ראיון שניהל עמו בבוקרשט כתב העתון, מ' רודיק, יהודי קומוניסט, מתוך יראת-הכבוד והערצה

[עא]

[עא]

גדולה לאישיותו המאירה. אף הוא מצטט דברים שאמר לו רבי חיים מרדכי בתשובה לשאלתו: מדוע אינו ממתין למשיח שיבוא ויגאל את היהודים מן הגלות? „ינעם יותר למשיח כשימצא אותנו בירושלים מאשר אם יצטרך לשוטט ולחפש אחרינו בחוצות בוקרסט“. במהלך השיחה הביע רבי חיים מרדכי את השקפתו, כי העתיד של העם היהודי הוא רק בארץ ישראל, ומשם יפיץ אור חכמה וצדק לכל הגוים. אמר: „מלאו עכשיו 1,877 שנה מאותו יום שגורשנו בפעם האחרונה מארצנו. מני אז הננו ככבשה בין שבעים זאבים, ובאותה מדה שהשתדלנו לשאת חן בעיני הגוים, הגדילו הגוים את שנאתם כלפינו והוסיפו להתעלל בנו, מה שהתרחש כעת בשואה הזהיר עליו יחזקאל הנביא עוד לפני 2,003 שנה: „אשר אתם אומרים נהיה כגוים – היה לא תהיה“. כאשר יהודים שוכחים את זהותם יבואו הגוים ויזכירם“.

בסיום דבריו ביקש ה„גייאמצר רב“, כפי שהסופר מכנהו, להעביר בשמו איחולים לכל יהודי רומניה שתחל שנה וברכותיה ותביא להם בכנפיה לא רק „אושר יחסי“ – בהשוואה לשנים המרות של השואה – בלבד, כי אם „אושר אבסולוטי“ דוקא, אושר מוחלט, שלם ואמיתי. כן הזכיר, שבראש השנה אנו מתפללים תמיד לזכות בדין מכח עקידת יצחק שהקריב את עצמו על-גבי המזבח, עקידה אחת, ואילו בראש השנה הנוכחי נתפלל מכח אלפי-אלפים עקידות של מיליוני יהודים שנטבחו על קידוש השם – ובודאי תפלותינו תעלינה לרצון.

בקיץ הבא, אחרי שמלאו לו ע"ח שנה, הגיע תור משאת-נפשו להתקיים כשקיבל רשיון-עליה לארץ. לפני יציאתו מבוקרשט, בשלהי חודש תמוז שנת תש"ו, התכנסו מעריציו אלפים רבים בבית הכנסת העירוני הגדול, לשמוע דברי פרידתו המלבבים. דרשתו זו, שעשתה רושם כביר, התארכה כשלוש שעות רצופות והיתה לשיחת-היום בקרב יהודי רומניה.

בבואו לארץ, עלה רבי חיים מרדכי לירושלים והתגורר דרך עראי במלון „באבד“ שבשכונת רוחמה, בשכנות לחדר של מעריצו הגדול האדמו"ר מויז'ניץ רבי אליעזר האגר זצ"ל בעל „דמשק אליעזר“ שהיה שוכב שמה על ערש-דווי. מספרים, אגב, שהאדמו"ר מויז'ניץ התאושש אז ונתמלא קורת-רוח משכנות זו. פעם לפני תפלת מעריב בחדרו, כשהכביד

באחרית ימיו בהר הקודש – שנת תש"ז

הדפסה בריוולוציות מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן הולכנה
 מרביצי תורה מעולם החסידות - ז: סורסקי, אהרן (15) } עמוד מס: 72 הודפס ע"י אוצר החכמה

עליו החולי, והמשמש שלו הציע שיקח גלולת ארגעה, אמר רבי אליעזר: „מוטב תיפתח הדלת ואשמע את הרב דנייאמץ מקבל על עצמו עול מלכות שמים, אשמע ותחי נפשי, יותר מכל מיני רפואות שבעולם!“

לא איכשר דרא

ולא איכשר דרא. ימי הייו של רבי חיים מרדכי בארץ הצבי לא ארכו. כעבור שלושה חדשים מבואו נתבקש לישיבה של מעלה. אך גם באותם ימים מעטים שהתגורר פה השכימו רבים לפתחו, חסידים ואנשי מעשה עקבו בעינים בולשות אחרי כל תנועה שלו (וסיפר למשל רבי נפתלי חיים גנגר כי במו עיניו ראה את הרב דנייאמץ מסכך את הסוכה ערב החג ועם כל ענף שהניח על גג הסוכה אמר באופן מיוחד „לשם יחוד“), וגדולי התורה ביקשו מפיו דבר ה' זו הלכה. הגאונים מפרשבורג ומטשיבין התבטאו אז: „הנה הגיע הפוסק של דורנו“ (מעדות הגרי"צ ברנפלד רבו של חוג חת"ס בזכרון מאיר ב"ב).

אופיינית לגדולתו בעניני הוראה, במיוחד היתר עגונות, היא העובדה הבאה מיומו האחרון. בבוקרו של יום הששי, ז' מרחשון תש"ז, שלח אליו הרב הראשי רבי יצחק אייזיק הלוי הרצוג תשובה ארוכה בענין עגונה אחת וביקש הסכמתו להיתר. עם כניסת השבת, סמוך למועד הדלקת הנרות, טילפן רבי חיים מרדכי לבית הרב הרצוג והודיע לו שהספיק לעבור על התשובה ומצטרף להיתר. התפלא הרב ושאל מעבר לקו: מה האיץ כל-כך את מר, להודיעני בשעה שהיא קרובה לשבת, ולמה לא המתין עד יום ראשון? השיבו רבי חיים מרדכי: „מכיון שיצאה מלפני השאלה להיתר, אינני רוצה לעכב את התשובה אף לרגע, מי יודע מה ילד יום!“

ויהי ממחרת, עם יציאת שבת מלכתא, קרבה שעתו האחרונה של רבי חיים מרדכי. ברגע קל, כמו במיתת נשיקה, השיב נשמתו הטהורה לאלקים – ויהי לפלא.

בהלוייתו שהתקיימה ביום ראשון מלב העיר עד למרומי הר-הזיתים השתתפו אלפים רבים. האדמו"ר הקדוש מהושיאטין, רבי ישראל'ניו זצ"ל, נכדו של הרוז'יני, אמר „קדיש“ אחרי מיטתו. גדולי התורה ובראשם רבי עקיבא סופר זצ"ל גאב"ד פרשבורג, בעל „דעת סופר“, קשרו לו נהי

ומספד. אחרי „מלחמת ששת הימים“ נתגלה קברו שלם בהר הזיתים, ידי הערבים לא שלטו בו, והקימו על גביו מחדש את המצבה.
שרידי רומניה שעלו בעקבותיו לארץ, זכרו לו חסדיו מימי שבתם בגולה, והקימו לזכרו במקומות שונים בארץ (במגדל אשקלון ועוד) בתי־מדרש לתורה ולתפלה הנושאים את שמו. כן נוסד תלמוד תורה לתשב"ר של חסידי ויז'ניץ במרכז העיר בני־ברק, בשדרות רבי טרפון, שנקרא לזכרו בשם ספריו הנפוצים „באר חיים מרדכי“.
ואלה הדברים שנחרתו על־גבי מצבת קבורתו לזכרון לדורות הבאים:

פ"נ

הרב הגאון הצדיק המפורסם
באר חיים מרדכי ר' זצוק"ל
אב"ד טרג־נייאמץ
בן הה"ג הצדיק המפורסם
רבי יצחק יהודה אייזיק ליב זצוק"ל
אבד"ק פאנזעשט
מגזע ר' נפתלי הכהן צדק
בעהמ"ח ספר „סמיכת חכמים“
היה לו כתב־יוחסין מצד אחד עד אהרן הכהן
ומצד רש"י ז"ל ומצד מהר"ל מפראג ז"ל
עד דוד מלך ישראל חי וקיים.
היה מפורסם בגאונותו וצדקתו בענוותנותו
ובספריו המפורסמים
שו"ת „באר חיים מרדכי“
על ד' חלקי שולחן ערוך ועל היתר עגונות
אשר ע"ז מסר נפשו עד ימיו האחרונים
ועוד ספרים אחרים
עלה לגנזי מרומים בירושלים
ט' חשון תש"ז
תנצב"ה